Norge står inför en politisk avvägning som fler reglerade spelmarknader känner igen: hur kan staten styra spelandet och skydda människor från skada när en växande del av **fokus** spelutbudet finns hos bolag utanför den nationella ordningen? Ett licenssystem kan göra det lättare att ställa krav på fler aktörer. Men det kan också öka tillgängligheten, reklamen och konkurrensen om spelarnas pengar.

Svaret är därför inte att licens alltid betyder mindre kontroll eller att monopol automatiskt ger stark folkhälsa. Det avgörande är vilka verktyg staten behåller, hur de används och om de följs upp med mått som faktiskt säger något om spelande och skada. Norge skulle kunna införa licenser och samtidigt ha en tydlig folkhälsoprofil – men det kräver att reformen utformas för mer än att flytta omsättning från oreglerade till reglerade bolag.

Monopol eller licensmodell: olika sätt att styra samma marknad

Norges nuvarande modell bygger på en central roll för statligt kontrollerade Norsk Tipping, samtidigt som spelmarknaden också rymmer andra reglerade verksamheter, bland annat Norsk Rikstoto för hästspel. Det är alltså mer träffande att tala om en modell med starka ensamrätter och begränsade tillstånd än om att staten helt enkelt driver alla former av spel.

En licensmodell fungerar annorlunda. Staten öppnar marknaden för flera aktörer som får erbjuda spel om de uppfyller villkor om exempelvis ålderskontroll, ekonomisk rapportering, marknadsföring och spelansvar. Licensen innebär inte att staten släpper kontrollen. Den ändrar i stället kontrollens form: från att begränsa vilka som får erbjuda spel till att reglera hur fler tillåtna bolag får bedriva verksamhet.

Fråga Ensamrättsmodell Licensmodell Vilka får erbjuda spel? Ett begränsat antal aktörer med särskilda rättigheter. Flera bolag kan få tillstånd om de uppfyller kraven. Statens styrning Ägande, särskilda regler och tillsyn kan kombineras. Villkor, licenser, rapportering och sanktioner blir centrala. Möjlig folkhälsorisk Utbudet kan hållas mer samlat, men spel kan ändå ske utanför systemet. Fler erbjudanden kan omfattas av regler, men konkurrensen kan driva på tillväxt och marknadsföring.

Tabellen beskriver möjliga drag, inte garanterade resultat. Ett monopol kan ha svårt att nå spelare som söker andra produkter eller bättre erbjudanden. En licensmarknad kan samla fler bolag under regler, men även skapa ett större kommersiellt tryck. Det är därför missvisande att använda själva modellnamnet som mått på hur väl konsumenter skyddas.

Konsumentskydd Norge: reglerna måste följa med spelaren

För den som söker information om **konsumentskydd i Norge** är kärnfrågan praktisk: går det att upptäcka skadligt spelande, stoppa oönskad marknadsföring och få hjälp innan problemen växer? Ett skyddssystem bör vara utformat kring spelaren, inte enbart kring bolagets rapportering eller statens intäkter.

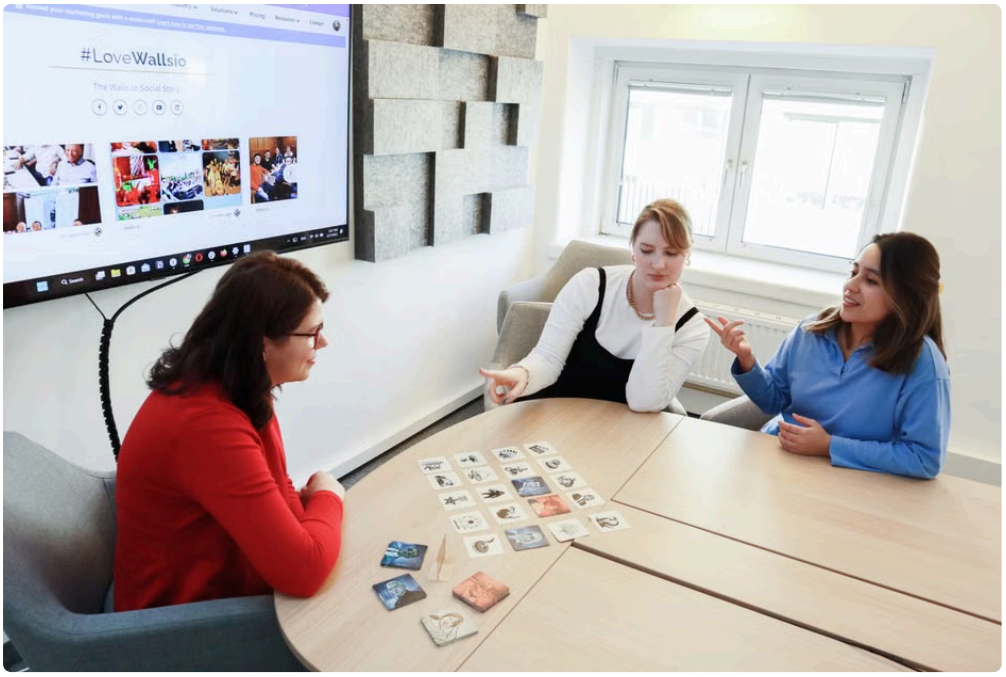

En licensmodell kan ge myndigheterna tydligare krav på varje aktör. Det kan till exempel handla om rutiner för ålderskontroll, självavstängning, insättningsgränser, riskbedömning och kontakt med kunder vars spelmönster förändras. Licensvillkor kan också kräva att bolagen lämnar jämförbara uppgifter och medverkar i tillsyn.

Men flera licenser innebär inte automatiskt att skyddet blir samordnat. Om en person kan stänga av sig hos ett bolag men fortsätta spela hos ett annat blir skyddet lätt fragmenterat. Ett centralt avstängningssystem kan minska den risken, förutsatt att det omfattar alla licensierade aktörer, är enkelt att använda och inte går att kringgå genom nya konton eller närstående varumärken.

Spelansvar behöver vara mer än en knapp för självavstängning

Spelansvar omfattar mer än individuella gränser. Det handlar även om hur snabbt och lätt det går att spela, vilka spel som erbjuds, hur bonusar utformas och när reklam riktas till människor. En licensmyndighet behöver därför kunna granska både enskilda kundkontakter och marknadens samlade utformning.

- **Gemensamma skydd:** självavstängning och centrala register bör gälla brett, inte bara hos enstaka bolag.
- **Tydliga gränser:** insättningar, förluster och speltid behöver kunna begränsas på sätt som är begripliga och verkningsfulla.
- **Reklamregler:** reglerna bör särskilt beakta minderåriga och personer som försöker begränsa sitt spelande.
- **Oberoende uppföljning:** myndigheter bör granska om åtgärderna minskar skada, inte bara om bolagen har dokumenterat att de följt en rutin.

Norsk Tipping skulle i en sådan omställning få en särskild roll. Bolaget är inte bara en marknadsaktör utan också en del av den nuvarande statliga spelmodellen. Om marknaden öppnas behöver staten tydligt skilja mellan ägarintressen, folkhälsomål och tillsyn. En myndighet måste kunna ställa samma relevanta krav på Norsk Tipping som på privata licenshavare, samtidigt som bolagets särskilda uppdrag redovisas öppet.

Licensmodellens risker: fler reglerade bolag kan också betyda större tryck

Uttrycket **licensmodellens risker** bör inte användas som om riskerna vore givna och identiska i alla länder. De beror på skattenivåer, reklamregler, produktvillkor, tillsynens resurser och hur effektivt staten kan agera mot aktörer utan licens.

Ever notice how en risk är att licensierade bolag konkurrerar genom erbjudanden, sponsring och reklam som gör spel mer synligt. En annan är att beslutsfattare börjar bedöma reformens framgång främst efter skatteintäkter eller hur stor andel av omsättningen som hamnar hos licenshavare. Om tillväxt i den reglerade marknaden då framstår som ett självändamål kan folkhälsan hamna i andra hand.

En möjlig motvikt är att låta licensen vara ett privilegium med tydliga och återkalleliga villkor. Sanktioner måste vara tillräckligt kännbara, och tillsynen behöver resurser att kontrollera efterlevnad. Det ska också finnas en tydlig ansvarskedja mellan regering, tillsynsmyndighet och bolag. Om ingen aktör har mandat att ingripa mot ett skadligt upplägg riskerar regelverket att bli en uppsättning löften snarare än ett skydd.

Kanaliseringsgrad: viktigt mått, men vad är det som mäts?

Kanaliseringsgrad brukar beskriva hur stor andel av spelandet som sker hos aktörer inom ett reglerat system. Men måttet kan avse olika saker. Mäter man spelarnas pengar, omsättningen hos bolagen eller människors beteende? En andel beräknad på omsättning är inte samma sak som andelen personer som använder licensierade bolag. En person kan dessutom spela både hos en licenshavare och hos ett bolag utanför systemet.

Det gör att en uppgift som **kanaliseringsgrad under 50 % före licenssystemet** kan fungera som ett illustrativt pris- eller jämförelseexempel i en diskussion om reform, men den får inte presenteras som ett verifierat faktum om Norge utan tydlig källa, tidsperiod och metod. Om talet avser omsättning måste det stå. Om det avser spelare måste definitionen av ”spelare” och undersökningsmetoden framgå.

Spelinspektionens *kanaliseringsmätning (webbnyhet 2025)* kan vara relevant som svensk jämförelse när man diskuterar hur kanaliseringsgrad uppskattas. Den bör däremot inte behandlas som ett norskt mått eller som bevis för vad en norsk reform skulle ge. Länder kan ha olika regler, spelutbud och datakällor, och samma rubrik kan dölja olika beräkningar.

Fyra mätfrågor som bör besvaras

1. **Vilken nämnare används?** Är det uppskattad total omsättning, insatser, nettointäkter eller något annat?
2. **Vilka aktörer räknas?** Hur hanteras utländska bolag, spel via mellanhänder och produkter med oklar jurisdiktion?
3. **Vilken period mäts?** Årsdata och kortare mätperioder kan ge olika bild, särskilt vid regeländringar.
4. **Vad mäter man om spelarna?** Omsättning hos licenshavare säger inte i sig hur många personer som spelar, hur ofta de spelar eller hur många som får problem.

Det finns också en politisk fallgrop: hög kanaliseringsgrad är inte i sig ett folkhälsomått. Den kan visa att mer spel sker inom räckhåll för nationell tillsyn. Men den säger inte automatiskt att skadeverkningarna minskar. För att bedöma folkhälsan behövs även uppgifter om exempelvis problemspelande, skuldsättning, avstängning, reklamens räckvidd och hur snabbt riskfyllda spelmönster fångas upp.

Marknadsbevakning ger ledtrådar – inte hela sanningen

Aktörer som följer spelmarknaden kan bidra med signaler om förändringar i erbjudanden, produkter och bolagsstrategier. Kongebonus bevakning av norsk spelmarknad kan exempelvis vara en ingång till att följa hur utbud och marknadsföring utvecklas. Den typen av bevakning bör dock läsas med kännedom om avsändarens roll och syfte; kommersiell marknadsinformation ersätter inte myndighetsdata eller oberoende folkhälsoforskning.

Även andra bolag och organisationer, däribland Fokus, kan förekomma i samtalet om spelmarknad, konsumentinformation och kommersiella aktörer. Den journalistiska uppgiften är att skilja mellan vad en aktör säger, vad den mäter och vad oberoende underlag faktiskt visar. Det är särskilt viktigt när marknadsföring använder ord som ”tryggare”, ”ansvarsfullt” eller ”reglerat” utan att förklara vilken konkret skillnad det gör för spelaren.

Så kan en norsk licensmodell behålla en tydlig folkhälsoprofil

Om Norge överväger en licensreform bör den inte börja med frågan om hur många bolag marknaden kan rymma. Den bör börja med vilka skador som ska förebyggas och hur resultaten ska mätas. Därefter kan licensvillkor och tillsyn utformas för att stödja de målen.

- Gör folkhälsomål till tydliga, uppföljningsbara delar av licensvillkoren.
- Inför gemensamma spelarskydd som följer individen mellan bolag.
- Begränsa marknadsföring som ökar exponeringen för minderåriga och riskgrupper.
- Publicera metod, definitioner och osäkerhet bakom kanaliseringsmått.
- Följ både reglerad omsättning och utfall för människor, inklusive spelproblem och skulder.
- Ge tillsynsmyndigheten resurser och mandat att kontrollera, sanktionera och ingripa.

En försiktig övergång kan också vara viktig. Innan systemet ändras bör staten redovisa vad som ska räknas som framgång efter ett, tre och fem år. Då går det att skilja mellan en snabb förändring i marknadsandelar och en mer långsiktig förändring i konsumentskydd och folkhälsa. Utvärderingen bör vara oberoende och resultatet offentliggöras, även om det visar att reformen inte nått sina mål.

Slutsats: licens är ett verktyg, inte en folkhälsostrategi

Norge kan i princip införa en licensmodell och samtidigt behålla en stark profil inom folkhälsa och spelpolitik. Men det sker inte automatiskt genom att fler bolag registreras eller genom att kanaliseringsgraden stiger. Licenser kan ge staten fler aktörer att ställa krav på, samtidigt som de kan skapa större konkurrens och mer kommersiellt tryck.

Den avgörande frågan blir därför om skyddet följer spelaren, om tillsynen är oberoende och handlingskraftig och om politiker skiljer mellan omsättning och människors beteenden. En reform som redovisar både marknadsandelar och faktiska hälsoutfall kan ge Norge bättre beslutsunderlag. En reform som bara räknar licensierade kronor riskerar däremot att kalla marknadskontroll för folkhälsa – utan att visa att spelarnas situation har blivit bättre.